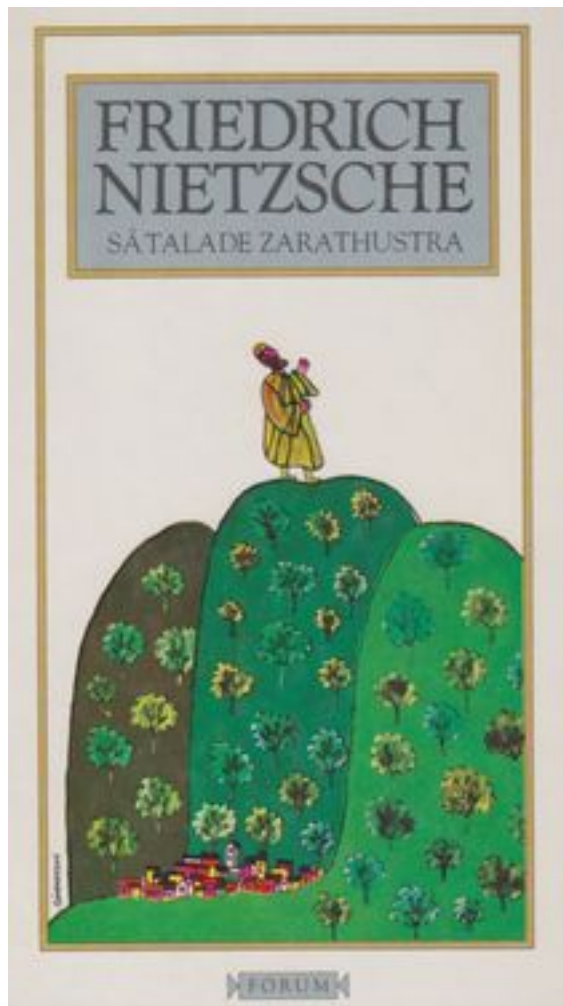

Om övermänniskan i Friedrich Nietzsches Also sprach Zarathustra

Författad av Fåhstorkh mån, 31/03/2008 - 14:12

Finns det någon mer missförstådd bok än Friedrich Nietzsches "Also sprach Zarathustra"? Knappast. Det finns lika många tolkningar av boken som det finns uttolkare. Vem minns inte de tyska nazisternas försök att anpassa Nietzsche till det nationalsocialistiska idéarbetet? De som idag läser modern samhällsvetenskap eller filosofi, kan knappast undgå att konfronteras med Nietzsches filosofi i en eller annan form. I den kontinentala filosofin har Nietzsche kommit att spela en dominerande roll tack vare insatser av filosofer som Foucault och Derrida.

Nietzsche skrev:

Jag är ingen människa, jag är en bomb.

I en mening fick Nietzsche rätt. När hans verk hade detonerat, var den europeiska filosofin, på gott och ont, inte sig lik längre. Men Nietzsches filosofi var och är inte endast en strikt akademisk angelägenhet. Nietzsche har alltid väckt starka känslor även bland icke-filosofier. Objektet för denna essä är följaktligen vad det är i Nietzsches filosofi som fått så många icke-akademiker att höja på ögonbrynen. Svaret är Nietzsches begrepp "övermänniska".

Jag förkunnar eder övermänniskan. Människan är något som skall övervinnas. Vad haven I gjort för att övervinna henne? Alla väsen hitintills skapade något utöver sig själva: och I viljen vara eben till denna stora flod och hellre återgå till djuret än övervinna människan? Vad är då apan för människan? Ett åtlöje eller en bitter blygsel. Och just det skall människan vara för övermänniskan: ett åtlöje eller en bitter blygsel. ... Se, jag är en förkunnare av blixten och en tung droppe ur molnet: och denna blix heter övermänniska.

Det är inte svårt att förstå varför begrepp som "övermänniska" väcker ont blod i egalitärt orienterade kulturer. Inte heller torde det råda någon tvekan om att Nietzsche i grund och botten var fientligt inställd till mycket av det som idag sorterar under rubriken "jämställdhetspolitik".

Grundvalen för Nietzsches filosofiska reflexion utgörs av en insikt om en förestående kris utan motstycke i mänsklighetens historia: Guds död. För en kultur som byggt upp sin människo-; moral- och naturuppfattning kring detta axiom, är detta en händelse av närmast ofattbara dimensioner. Plötsligt inser människan att ingen kompensation kommer att utgå till de som utsatts för oförrätter och att inga belöningar kommer att delas ut till de som försakat livets goda för andras skull. I ett slag rycks grundvalen undan för den konventionella moralen. Människan degraderas till ett simpelt djur i ett moraliskt neutralt universum.

För Nietzsche är Guds död inte det egentliga problemet. Den religiösa krisen är problematisk på grund av allt det som den orsakar. En sådan verkan är nihilismen. Nihilisten kan inte se framgångsrika människor som positiva exempel. Nihilisten ser i den resultatrika individen endast en hotfull bekräftelse på sin egen otillräcklighet. Detta förklarar, enligt Nietzsche, nihilistens eller hjordmänniskans hat mot dem som avviker. Problemet med nihilismen är således inte strikt ideologiskt, värre är att den, liksom alla intressen, organiserar sig efterhand. Nietzsche var ingen darwinist. Tvärtom menade han att Darwin hade fel på flera punkter. För Nietzsche var det ställt bortom allt tvivel att de starka skulle gå under och de svaga överleva av den enkla anledningen att de senare var så många fler.

Nietzsche dolde aldrig sina aversioner gentemot kristendomen och han hoppades att den gamla, religiöst influerade och universella moralen skulle ersättas av mer individanpassade uppsättningar av maximer.

Är du en ny kraft och en ny rätt? En första rörelse? Ett av sig självt rullande hjul? Kan du även tvinga stjärnorna att vrida sig kring dig? ... Kan du giva dig själv ditt onda och ditt goda? Och upphänga din vilja över dig såsom en

lag? Kan du vara dig själv domare och verkställare av din lag?

Det är således i ljuset av denna enorma destruktionsprocess som man skall se begreppet "övermänniska". Övermänniskan är en individ som är kapabel att ge sig själv en etik och en mening i en tid då moralsystemen befinner sig i upplösning. Men Nietzsche var ingen drömmare. Han var fullt införstådd med att människan aldrig skulle orka bära insikten om den kosmiska rättvisans frånvaro utan ett visst mått av organiserad spegelfäktning. Konsten spelar därför en central roll i Nietzsches filosofi. Konstverket estetiserar och dramatiserar det outhärdliga. Konstnären skapar en undergångens estetik som gör det möjligt för individen att betrakta sig själv och sitt liv som något, på en och samma gång, futilt och storslaget. Nietzsche skrev inte för de vars verksamhet uttryckte reaktion. Hans målsättning var att med filosofins och poesins hjälp försköna det, på en och samma gång, olidliga och oundvikliga.

Han skrev för aktivisterna och resultatet blev en av världens vackraste böcker.

De skapande, de skördande, de firande vill jag sälla mig till; regnbågen vill jag visa dem och alla övermänniskans trappor.

För ensittarna skall jag sjunga min visa och för tvåsittarna; och den som ännu har öron för det oerhörda, hans hjärta vill jag göra tungt med min lycka.

Source URL: <https://www.samtiden.com/?q=node/155>